

**Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 23 hallituksen
esityksestä laiksi eräistä Etelä-Afrikkaan kohdistuvista toimenpiteistä**

Eduskunta on päätöspöytäkirjan ottein 29 päivältä marraskuuta 1985 lähettänyt hallituksen edellä mainitun esityksen n:o 233 ulkoasiainvaliokuntaan.

Eduskunta on myös lähettänyt valiokuntaan päätöspöytäkirjan ottein 7 päivältä toukokuuta 1985 ed. Stenius-Kaukosen lakialoitteen n:o 42, joka sisältää ehdotuksen laiksi eräistä painostustoimista Yhdistyneiden Kansakuntien tuomitseman rotusorron lopettamiseksi Etelä-Afrikan Tasavallassa.

Eduskunta on lisäksi lähettänyt valiokuntaan päätöspöytäkirjan ottein 17 päivältä kesäkuuta 1983 ed. E. Laineen ym. toivomusaloitteen n:o 96/1983 vp. suhteiden katkaisemisesta Etelä-Afrikkaan.

Valiokunta on käsitellyt laki- ja toivomusaloitteen samaa asiaa koskevana hallituksen esityksen yhteydessä.

Asian johdosta ovat olleet kuultavina osastopäällikkö Erkki Mäentakanen, suurlähettiläs Joel Pekuri, osastopäällikkö Seppo Pietinen, toimistopäällikkö Pekka Harttila ja jaostopäällikkö Marjatta Rasi ulkoasiainministeriöstä.

Käsiteltyään asian ulkoasiainvaliokunta esittää kunnioittaen seuraavaa.

Hallituksen esitys

Saatuaan ulkoasiainministeriltä selonteon Etelä-Afrikan tilanteesta ulkoasiainvaliokunta esitti 11 päivänä kesäkuuta 1985 hallitukselle valtiopäiväjärjestyksen 48 §:n 2 momentin mukaisena lausuntonaan, että myös Suomen tulisi ryhtyä uusiin tehokkaampiin toimenpiteisiin Etelä-Afrikan painostamiseksi, jotta maa lopettaisi apartheid-politiikan harjoittamisen. Valiokunta katsoi, että hallituksen tulisi aktiivisesti ja aloitteellisesti pyrkiä sopimaan yhteispohjoismaisista toimenpiteistä Etelä-Afrikan painostuksen lisäämiseksi sekä poliittisella että taloudellisella alalla. Ulkoasiainvaliokunta totesi myös, että hal-

lituksen tulisi neuvotella elinkeinoelämän järjestöjen kanssa Etelä-Afrikkaan suuntautuvan kaupan rajoittamiseksi samaan tapaan kuin urheiluja kulttuurijärjestöjen kanssa neuvottelemalla on voitu rajoittaa urheilu- ja kulttuuriyhteyksiä Etelä-Afrikkaan. Tärkeänä valiokunta piti myös, että valtiolta pidättäytyy kaikista toimenpiteistä, joilla edesautetaan Etelä-Afrikkaan suuntautuvaa kauppaa samoin kuin estetään ei vain tuotannollisten, vaan myös kaikkien muiden investointien suorittaminen.

Voimassa oleva lainsäädäntö antaa yleisen valtuuden YK:n päätösten toimeenpanemiseksi vain silloin, kun kyseessä on turvallisuusneuvoston peruskirjan 7 luvun nojalla tehty jäsenmaita sitova päätös. Turvallisuusneuvoston 6 päivänä joulukuuta 1966 tekemän Etelä-Rhodesiaa koskevan sitovan pakotepäätöksen jälkeen Suomessa annettiin 10 päivänä maaliskuuta 1967 laki Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvoston Etelä-Rhodesiaa koskevaan päätökseen perustuvien velvoitusten täyttämiseksi (187/67), jonka mukaan näiden velvoitusten täyttämistä voitiin säätää asetuksella. Tätä lakia korvaamaan säädettiin 29 päivänä joulukuuta 1967 laki eräiden Suomelle Yhdistyneiden Kansakuntien jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämiseksi (659/67), jonka mukaan turvallisuusneuvoston sitoviin päätöksiin perustuvista velvoituksista voidaan määrätä asetuksella. Tämä laki on toistaiseksi ainoa Suomessa voimassa oleva laki, joka on säädetty YK:n turvallisuusneuvoston päätöksen perusteella. Turvallisuusneuvoston suosituksiin perustuvaa lakia ei Suomessa ole eikä myöskään muuta lakia, joka tekisi mahdolliseksi rajoittaa taloudellisia suhteita Etelä-Afrikkaan YK:n päätösten puuttuessa.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että Suomi rajoittaa taloudellisuontoisia suhteita sekä tietojen ja muuta liikennettä Etelä-Afrikkaan vaikuttaakseen rotusyrjinnän poistamiseksi Etelä-Afrikassa sekä Namibian laittoman hallinnon lopettamiseksi. Rahalainan tai muun luoton antaminen Etelä-Afrikalle tai Namibialle ehdotetaan kiellet-

täväksi samoin kuin takauksen antaminen velkojen vakuudeksi. Kiellettyä olisi niin ikään patentin ja siihen liittyvän valmistusoikeuden luovuttaminen.

Lakiehdotuksen mukaan muista kuin edellä mainituista taloudellisuontoisista sekä tieto- ja muuta liikennettä koskevista toimenpiteistä voitaisiin säätää asetuksella. Edellytyksenä asetuksen antamiseen olisi, että Yhdistyneiden Kansakuntien turvallisuusneuvosto on antanut toimenpiteestä suosituksen eikä toimenpide ole Suomea sitovien tulleja ja ulkomaankauppaa koskevien kansainvälisten sopimusten määräysten ja muiden Suomen kansainvälisoikeudellisten velvoitusten vastainen. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan hallitus tulee antamaan lain voimaan tultua asetuksen investointien kieltämisestä Etelä-Afrikkaan.

Sopimus, joka on tehty hallituksen esityksessä tarkoitettun lain vastaisesti tai joka tarkoittaa lain kiertämistä, olisi mitätön. Lain rikkomisesta tai sen yrityksestä rangaistaisiin valtuuslakeja vastaan tehtyjen rikosten rankaisemisesta vuonna 1958 annetun lain (305/58) mukaan.

Lakiehdotukseen sisältyvät valtuudet antaa myös sellaisia asetuksia, joiden antamiseen hallitusmuodon mukaan eduskunnan myötävaikutus on tarpeen. Siinä rajoitetaan niin ikään patenteja ja valmistusoikeuksia koskevaa omistusoikeutta ja lisäksi laajennetaan valtuuttalain sisältämiä omistusoikeuden rajoituksia. Näin ollen tulisi lakiehdotus käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädetyllä tavalla.

Laki- ja toivomusaloite

Kun puheena oleva lakiehdotus olisi ulkoasiainvaliokunnan käsityksen mukaan säädettävä hallituksen esityksen pohjalta, valiokunta ehdottaa, että aikaisemmin mainittuun ed. Stenius-Kaukosen ym. lakialoitteeseen sisältyvä lakiehdotus hylättäisiin.

Ed. E. Laineen ym. toivomusaloitteessa esitetyt muutokset toteuttamiseen ei valiokunnan

käsityksen mukaan ole perusteltua syytä eikä sitä koskevien toivomusten lausumiseenkään siten ai-
hetta, joten valiokunta ehdottaa, että tämänkin aloite hylättäisiin.

Hallituksen esityksen perustelujen ja saamansa selvityksen perusteella ulkoasiainvaliokunta pitää lakiehdotusta tarpeellisenä. Valiokunta kuitenkin toteaa, että kyseessä on vain yksi erillinen toimenpidekokonaisuus. Näin ollen valiokunta pitää edelleen välttämättömänä, että hallitus aktiivisesti ja aloitteellisesti pyrkii sopimaan uusista yhteispohjoismaisista toimenpiteistä Etelä-Afrikan painostuksen lisäämiseksi poliittisella ja taloudellisella alalla. Valiokunta korostaa, että hallituksen tulee tehostaa neuvotteluja elinkeinoelämän järjestöjen kanssa Etelä-Afrikkaan suuntautuvan kaupan rajoittamiseksi samaan tapaan kuin urheilu- ja kulttuurijärjestöjen kanssa neuvottelemalla on voitu rajoittaa urheilu- ja kulttuuriyh-
teyksiä Etelä-Afrikkaan.

Edellä olevan perusteella ulkoasiainvaliokunta kunnioittaen ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana.

Samalla valiokunta ehdottaa,

että lakiehdotus käsiteltäisiin valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla.

Edelleen ulkoasiainvaliokunta kunnioittaen ehdottaa,

että lakialoitteeseen n:o 42 sisältyvä lakiehdotus hylättäisiin.

Lopuksi valiokunta ehdottaa,

että toivomusaloite n:o 96/1983 vp. hylättäisiin.

Helsingissä 10 päivänä joulukuuta 1985

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Liikanen, varapuheenjohtaja Zilliacus, jäsenet Aaltonen,

Elo, Helminen, Kanerva, E. Laine, Paasio, Pursiainen, Suominen, Tuomaala ja Väänänen sekä varajäsenet Hirvelä ja Paasilinna.

Vastalause

SKDL:n käsityksen mukaan Suomen on katkaistava kaikki suhteensa Etelä-Afrikkaan. Taloudellisten ja liikennesuhteiden ohella katkaista tulee myös Suomen ja Etelä-Afrikan väliset diplomaattisuhteet sekä urheilua, tiedettä ja kulttuuria koskevat yhteistyösuhteet siten kuin laki-aloitteessa n:o 42 on esitetty.

Hallitus on lakiehdotuksessaan esittänyt, että asetuksella voitaisiin säätää muista kuin laissa mainituista taloudellisuonteisia ja tieto- ja muuta liikennettä koskevista toimenpiteistä, jotka kohdistuvat Etelä-Afrikkaan tai Namibiaan. Asetuksen antamisen edellytykseksi hallitus kuitenkin ehdottaa, että YK:n turvallisuusneuvosto olisi antanut toimenpiteestä suosituksen. Katsonamme, että Suomen toimenpiteitä ei ole syytä kytkeä tällä tavoin YK:n turvallisuusneuvoston ja sitä kautta käytännössä USA:n käsityksiin. Edellytämme, että hallitus noudattaen maamme yleisen mielipiteen vaatimuksia ryhtyy pikaisesti toimenpiteisiin Suomen ja Etelä-Afrikan välisen

taloudellisuonteisten ja tieto- ja muiden liikenneyhteyksien katkaisemiseksi kokonaisuudessaan sekä tuo mahdollisimman pian eduskunnan käsiteltäväksi ehdotuksen myös muiden suhteiden katkaisemisesta Etelä-Afrikkaan ja Namibiaan.

Ehdotammekin,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitsi, että sen 6 § hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

6 §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

Edellytyksenä 1 momentissa tarkoitetun asetuksen antamiseen on (*poist.*), että toimenpide ei ole Suomea sitovien tulleja ja ulkomaankauppaa koskevien kansainvälisten sopimusten määräysten ja muiden Suomen kansainvälisoikeudellisten velvoitusten vastainen.

Helsingissä 10 päivänä joulukuuta 1985

Terho Pursiainen

Ensio Laine

Inger Hirvelä

